

Det ljuvaste som finns
För ett varmt barnahjärta:
Smutsiga lakan och vita syrener

I morgon fyller jag tjugo

TCHICAYA U TAM'SI

Le Mauvais Sang,

UTG. P.J. OSWALD, 1955

I vårt land ska en chef vara skallig och ha stor mage. Eftersom min morbror inte är skallig och inte har någon stor mage så går det inte att ana meddetsamma när man ser honom att han är en riktig chef med ett stort kontor i centrum. Han är »administrations- och ekonomichef«. Enligt mamma Pauline är en administrations- och ekonomichef en som har hand om alla firmans pengar och det är också han som säger: Dig anställer jag, dig anställer jag inte, dig tänker jag skicka tillbaka hem till byn som du kommer ifrån.

Morbror René arbetar på CFAO, den enda firman i Pointe-Noire som säljer bilar. Hemma har han en telefon och en teveapparat. Mamma Pauline anser att såna saker kostar mer än de smakar, att de inte är något att ha eftersom folk hade det bättre förr utan allt sånt. Varför skulle man dra in telefon hemma när man kan gå och ringa på posten vid Marknadsplatsen? Varför skulle man ha teve när man kan höra nyheterna på radio? Dessutom säljer libaneserna på marknaden radioapparater till priser som går att pruta på. Man kan också köpa på avbetalning om man är tjänsteman eller om man är administrations- och ekonomichef som min morbror.

Ofta tänker jag att morbror René är mäktigare än Gud som man tillber under söndagsgudstjänsterna i Saint-Jean-Bosco-kyrkan. Honom, Gud, har man aldrig sett, men man fruktar Hans makt som om Han kunde gräla på oss eller slå oss fast Han bor väldigt långt borta, dit ingen Boeing någonsin kommer att kunna åka. Om man vill tala med Honom måste man gå till kyrkan och det är prästen som skickar vidare våra meddelanden till Honom som Han kommer att läsa om Han får tid för Han har händerna fulla både morgon, middag och kväll.

Men morbror René är emot Kyrkan och han upprepar hela tiden för mamma:

– Religionen är ett opium för folket!

Mamma Pauline har förklarat för mig att om någon kallar dig »opium för folket« så måste du genast ge igen, för att det är en grov förolämpning och för att morbror René knappast använder ett så svårt ord som »opium« bara på skoj. Det är sedan dess som mamma Pauline kallar mig »opium för folket« om jag gör några dumheter. På skolgården brukar jag själv kalla dem som är dumma mot mig för »opium för folket« och sedan slåss vi.

Min morbror säger att han är kommunist. I normala fall är kommunister enkla människor, de har inte teve, telefon, elektricitet, varmvatten och luftkonditionering och de byter inte bil en gång i halvåret som morbror René. Alltså vet jag nu att man också kan vara kommunist och rik.

Jag tror att om min morbror är hård mot oss så är det

för att kommunister tar det där med lag och ordning på allvar på grund av kapitalisterna som stjälar det som tillhör Jordens stackars fördömda, inklusive deras produktionsmedel. Men hur ska Jordens stackars fördömda kunna leva av sitt arbete om kapitalisterna äger produktionsmedlen och sitter för sig själva i sitt hörn och äter upp vinsterna i stället för att ge arbetarna hälften?

När min morbror är riktigt arg, så är det på kapitalisterna, inte på kommunisterna som bör förena sig eftersom det verkar som om sista striden snart är här. Det är i alla fall vad vi också får lära oss i Folkets skola på lektionerna i etik. Vi får till exempel höra att vi är Kongos framtid, att det är tack vare oss som kapitalismen aldrig kommer att vinna den där sista striden som närmar sig. Vi är Nationella pionjär-rörelsen. Vi barn, vi är först medlemmar i Nationella pionjär-rörelsen och sedan ska vi bli medlemmar i Kongolesiska Arbetarpartiet, KAP, kanske finns bland oss till och med Republikens framtida president som också ska leda KAP.

Men nu låter jag, Michel, precis som min morbror, man skulle kunna tro att jag är en riktig kommunist fast det är jag inte. Eftersom han hela tiden upprepar konstiga och krångliga ord som »kapital«, »profit«, »produktionsmedel«, »marxism«, »leninism«, »materialism«, »infrastruktur«, »överbyggnad«, »borgarklass«, »klasskamp«, »proletariat« och så vidare, så har jag börjat lära mig dem även om jag ibland, utan att jag märker det, blandar ihop dem och jag inte alltid riktigt förstår vad de betyder. När han till exempel talar om Jordens stackars fördömda, då handlar det i själva

verket om dem som hungern dojer satt uppå. Det är kapitalisterna som sätter på dem hungerns dojer så att de ska komma tillbaka till jobbet nästa dag fast man exploaterar dem och de inte har ätit något dagen innan. Så alltså, om de som är hungriga vill vinna kampen mot kapitalisterna måste de störta ner det gamla i sanden och rädda sig själva i stället för att vänta på att någon ska komma och befria dem. Annars är det ute med dem för gott, de kommer att vara hungriga för jännan och exploaterade i all evighet.

När vi sitter och äter hos morbror René får jag sämsta platsen, precis mitt emot fotot av en gammal vit gubbe som heter Lenin och som stirrar på mig hela tiden fast vi inte känner varandra. Jag stirrar också, för eftersom jag inte gillar att en vit gubbe som inte känner mig tittar elakt på mig, så ser jag honom rakt i ögonen. Jag vet att det är oartigt att se vuxna rakt i ögonen, det är därför som jag stirrar i smyg annars blir min morbror arg och säger att jag är respektlös mot hans Lenin som hela världen beundrar.

Det finns också bilder av Karl Marx och Engels. Man får visst inte skilja de där båda farbröderna åt, för de är som tvillingar. Förresten har båda stort skägg, de tänker samma sak samtidigt och ibland skriver de tillsammans det de har tänkt i en bok. Det är tack vare dem som människorna nu vet vad kommunism är för något. Min morbror säger att det är Karl Marx och Engels som har förklarat att världshistorien inte är något annat än människornas historia och att människorna delas in i klasser, till exempel slavar och herrar, jordägare och

bönder som inte har någon jord och så vidare. Så i den här världen befinner sig några där uppe och andra befinner sig där nere och lider därför att de som är där uppe exploaterar dem som är där nere. Men eftersom mycket har ändrat sig och de som är där uppe på alla sätt försöker skyla över sätten de har att exploatera dem som är där nere menar Karl Marx och Engels att man inte får låta sig luras, skillnaderna finns fortfarande, och i våra dagar finns det två stora klasser som bråkar, som för en hänsynslös kamp mot varandra: borgarna och proletärerna. Det är lätt att känna igen dem på gatan: borgarna har stora magar eftersom de äter det som proletärerna producerar och proletärerna (eller de som hungern dojor satt uppå) är alla magra eftersom borgarna bara lämnar smulor åt dem så att de kan äta lite grann och komma tillbaka och arbeta nästa dag. Och morbror René säger att det är det här som kallas människans exploatering av människan.

Min morbror har också hängt upp ett foto av Den Odödliga, vår kamrat president Marien Ngouabi, liksom ett på Victor Hugo som har skrivit många dikter som vi läser högt i skolan.

I princip är en odödlig en som Spiderman, Davy Crockett, Tintin eller Stålmannen, som aldrig dör. Jag förstår inte varför vi måste säga att kamrat president Marien Ngouabi är odödlig fast vi vet att han är död på riktigt, att han ligger begravd på Etatolo-kyrkogården i norra delen av landet, en kyrkogård som är bevakad dygnet runt sju dagar i veckan på grund av att det kommer folk som vill tillverka sina amuletter på hans grav för att bli odödliga de också.

Men så är det, man måste kalla vår president »Den Odödlige« även fast han inte lever. Den som inte håller med tar regeringen hand om, han blir kastad i fängelse och kommer att bli dömd när vår Revolution har lyckats jaga bort kapitalisterna och produktionsmedlen äntligen tillhör Jordens stackars fördömda, dem som hungern doJOR satt uppå och som kämpar dag och natt på grund av den där klasshistorien som Karl Marx och Engels hittade på.

Mamma Pauline vet att jag är väldigt rädd för morbror René och det utnyttjar hon. När jag inte vill gå och lägga mig på kvällen förrän hon har gett mig en puss, då säger hon att om jag inte går och lägger mig kommer hennes bror att tro att jag är en liten kapitalist som inte vill sova för att han vill ha en puss av sin mamma först, precis som någon annan kapitalistunge som bor inne i centrum eller i Europa, för det mesta Frankrike. Han kommer att strunta i att jag är hans syster-son och ge mig ordentligt med smisk. Jag blir snäll så fort jag hör det där och mamma Pauline böjer sig över mig och klappar mig lite på huvudet, men kysser mig inte som i böckerna som vi läser i skolan och som utspelar sig i Europa, oftast Frankrike. Det är såna gånger som jag tänker att det som de berättar i böckerna inte alltid är sant och att man alltså inte får tro på allt som står i dem.

Om jag ibland inte kan somna så är det inte alltid för att jag väntar på mammas puss, det beror också på myggnätet som är så jobbigt. När jag kryper in under det känns det som om luften som jag drar in i lungorna är samma luft som jag andades kvällen innan och jag kan bara ligga och svettas tills sängen är lika blöt som om jag hade kissat på mig fast det har jag inte.

Myggorna i vårt kvarter är konstiga, de älskar svett, så de klistrar sig fast på huden och tar gott om tid på sig att suga ens blod till klockan fem på morgonen. Dessutom är jag precis som ett lik där jag ligger innanför myggnätet, och myggorna som cirklar runt mig liknar människor som gråter för att jag har dött.

Allt det här berättade jag för pappa Roger. Ja, jag sa att jag liknar ett litet lik när jag ligger där innanför myggnätet, och att om man inte ser upp, så kommer jag en dag att dö på riktigt där inne och man kommer inte att se mig mer på den här Jorden för jag har gett mig av upp till mina två storasystemer som jag aldrig har träffat därför att de hade så bråttom att ge sig iväg direkt upp till Himlen. Jag snyftade och grät när jag berättade det, för jag föreställde mig hur jag skulle vara

ett litet, litet lik i en liten, liten vit kista omgiven av folk som grät till ingen nytta därför att om man är död, då kommer man inte tillbaka, utom Jesus som kan göra mirakler och återuppstå, man kan säga att för honom är döden bara som en liten siesta mitt på dagen.

Pappa Roger blev orolig över att jag vid min ålder började tala om döden på det där sättet. Han sa att barn aldrig dör, att Gud vakar över dem på natten medan de sover och att Han ger dem gott om luft att andas så att de inte ska kvävas i sömnen. Då frågade jag varför Gud inte hade blåst in ordentligt med luft i mina storasystrars lungor. Pappa Roger såg medlidsamt på mig:

– Jag ska ta itu med saken, jag ska ta bort det där myggnätet.

Det tog veckor innan han tog itu med saken. Inte förrän i går lyfte han bort mitt myggnät när han kom hem från jobbet. Han hade varit och köpt Flytox hos en libanes på Avenue de l'Indépendance. En mygga med självaktning flyr i normala fall fältet så fort hon hör ordet Flytox uttalas i ett hus, hon sticker sin väg i stället för att helt korkat stanna kvar och vänta på döden.

Pappa Roger tömde hela sprutan med myggmedel i mitt rum så att lukten skulle stanna kvar länge. Men myggorna i vårt kvarter är inte så dumma att de låter sig luras hur enkelt som helst, särskilt som det finns en teckning på Flytoxsprutan av en stackars mygga som håller på att dö. Skulle de kanske finna sig i att begå självmord bara så där i stället för att kämpa till ens sista blodsdroppe? Nej, de vän-

tar tills lukten från myggmedlet har försvunnit och sedan kommer de tillbaka och sticker dig överallt eftersom de är irriterade på grund av kriget du för mot dem fast de bara är precis som du, de vill leva så länge som möjligt.

Så, även om man pumpar ut Flytox överallt därhemma, så är det inte värt att ta ut segern för tidigt. Till sist är det ändå myggorna som vinner och de kommer att berätta det för de andra myggorna i stan som inte visste att de också kunde klara sig undan giftet. Myggor kan aldrig behålla en hemlighet som vi människor, de bara surrar hela natten som om de inte hade annat att göra. Eftersom det är samma myggor som flyger runt i kvarteret Trois-Cents och de har sett dig spruta Flytox hemma hos dig kommer de först att fara runt hos grannarna som inte har skaffat det där medlet och så fort de är klara hos dem kommer de tillbaka till ditt rum för att känna om Flytoxlukten finns kvar. Det finns till och med myggor som har vant sig vid medlet och som förklarar för sina kamrater hur de ska skydda sig. De säger: »Se upp ordentligt, killar och tjejer, det osar Flytox där i huset, om ni inte vill dö, så göm er i skåpen eller i kastrullerna eller i skorna eller i kläderna.« Och där kommer de att vänta tills du skruvar ner vecken i din stormlykta. De är glada, för de har förstått att du är väldigt rädd. Om du är väldigt rädd, så är det för att du har gott om varmt blod som de kan leva av i veckor och att du har velat dölja det för dem. När en av dem kommer och retar dig och du kanske försöker mosa den med händerna eller med en plywoodbit, då kommer de andra som en hel barnrikefamilj och anfaller dig samtidigt från alla

håll. En liten grupp surrar och väsnas, en annan går till attack. Och så byter de av varandra. De som surrar är inte alltid samma som anfaller och de som anfaller gör det bakifrån där de far runt i cirklar. Men du är helt ensam, du har bara två händer, du kan inte se vad som händer bakom din rygg, du kan inte försvara dig mot en vältränad armé som vill hämnas för att du tänkte att du skulle kunna ha ihjäl dem med Flytox. Det kliar överallt, några myggor kryper in i dina näsborrar, andra flyger flinande in i dina öron.

Detta är alltså orsaken till att jag i dag vaknade med röda prickar på kroppen. När jag sniffar på armarna luktar de fortfarande Flytox. En särskilt ilsken mygga – kanske ledaren för hela bandet – har stuckit mig ovanför ögat som nu är uppsvällt, man skulle kunna tro att en liten djävul gett mig ett knytnävsslag i smyg. Mamma Pauline stryker på lite boaormsfett och tröstar mig:

– Michel, bry dig inte om det, innan solen går ner kommer ögat att vara bra. När jag var liten strök de på boaormsfett på mig också. I kväll sätter vi tillbaka myggnätet som pappa tog bort. Libanesernas Flytox är ingenting att ha, och det borde han veta.

När Caroline ser på mig känner jag mig som den snyggaste i hela världen. Vi är lika gamla, men hon vet en massa saker om oss pojkar. Mamma Pauline säger att hon är en *tidigt utvecklad* flicka. Jag vet inte vad det betyder. Det är kanske för att Caroline uppför sig som en riktig fru. Fast hon inte är äldre använder hon läppstift och det är hon som flätar håret på nästan alla mammorna i kvarteret, min mammas också. Caroline lyssnar också på vad de vuxna damerna säger om männen och hon vill fort bli som kvinnorna som hon brukar följa med när de går till marknaden och handlar. Mamma Pauline säger att Caroline kan laga till maniokblad och bönor, vilket är något som många vuxna inte alltid går i land med. Hon är verkligen försigkommen.

Carolines föräldrar och mina föräldrar är goda vänner. De bor i slutet av Avenue de l'Indépendance, precis före gatan som går mot Savonkvarteret där morbror René bor. För att komma till oss behöver de bara gå en bit, och vårt hus det är det som är grön- och vitmålat och ligger vid samma aveny, mitt emot snickaren Yeza som gör likkistor i massor och radar upp dem utanför sitt hus så att folk kan komma och välja.

Caroline och jag gick i Trois-Martyres-skolan tillsam-

mans, men nu går hon på ett annat ställe som ligger i Chic. Att hon inte går kvar i samma skola som jag, det beror på att hennes far, monsieur Mutombo, blev osams med vår rektor.

Jag saknar den tiden väldigt mycket, när hon kom på Avenue de l'Indépendance och hämtade mig utanför vårt hus. Vi tog inte de asfalterade gatorna eftersom våra föräldrar sa att det var för farligt på grund av bilarna som inte har några bromsar och förarna som dricker majsbrännvin innan de sätter sig och kör. Särskilt undvek vi korsningen vid Bloc 55 där bilarna körde över folk nästan varenda månad. I kvarteret sades det att det berodde på den senegalesiske handelsmannen Ousmane som hade sin butik precis mittemot korsningen. Det sades att han hade en magisk spegel som lurade dem som gick förbi. De stackarna trodde att bilarna var långt borta, en kilometer bort, men i själva verket var de bara några meter bakom dem. Och pang, så blev de överkörda i samma ögonblick som de tänkte gå över gatan. Slutsatsen blev att om Ousmane hade många kunder, om han hade fler kunder än de andra handlarna, så berodde det på att folk dog framför hans affär. Vi, vi gick bakom den där butiken och vi tittade inte ens åt den, för vi var rädda att få syn på Ousmanes magiska spegel. Ibland när jag gick bakom Caroline kunde hon vända sig om, ta mig i handen och ruska mig och mana på mig att gå fortare eftersom djävlarne i den där magiska spegeln alltid brukade fånga in de barn som gick bakom de andra.

– Michel, titta inte på Ousmanes affär! Blunda!

Jag gick fort, jag ville inte bli efter. När vi till sist kom

in på gården till den gamla grön-, gul- och rödmålade byggnaden som var vår skola, då måste vi skiljas åt. Caroline gick i madame Diamonekas klass, jag gick i monsieur Malongas. Min hand var fuktig, för Caroline hade inte släppt den på hela vägen.

Vid femtiden på eftermiddagen gick vi hem tillsammans igen. Hon lämnade mig framför vårt hus, och sedan fortsatte hon ensam. Jag stod kvar ute på gatan och såg efter henne. Hon blev till en liten fläck långt där borta, mitt bland allt folk. Och jag gick in till oss, glad och lycklig.

Min bästa kompis Lounès – som är Carolines bror – föredrog att gå till skolan ensam. Var det för att han inte ville gå bredvid sin syster? Jag tror att det var för att visa oss att han var äldst, att han gick i samma klass som de stora barnen. Nu går han i sjuan där man lär sig ännu svårare saker än dem som man får lära sig innan. Eftersom han går i Trois-Glorieuses-skolan, så vill jag inte gå någon annanstans än där när jag fått mitt avgångsbetyg från femman. Någon annanstans skulle jag bli tvungen att skaffa nya vänner. Men jag gillar Lounès, och jag tror att han gillar mig också.

Carolines och Lounès pappa är halt på vänster ben, och folk brukar flina när han går förbi. Det är inte snällt att skratta åt monsieur Mutombo, för han har då inte sagt till Gud: Jag, jag vill vara halt hela livet. Han är född sån, och när han var riktigt liten och skulle börja gå, då var hans vänstra ben kortare än det högra eller också så var det hans högra ben som var längre än det vänstra.

Om man tänker efter, så skulle monsieur Mutombo kunna sluta halta om han ville, han behöver bara sätta på sig skor av märket Salamander som har klackar så höga att en pygmé som har dem på sig, han blir som en skyskrapa i Amerika. Men jag tror inte det är någon bra lösning, därför att högerbenet kommer att bli ännu längre och vänsterbenet som det är fel på kommer inte att bli lika högt. Såvida han inte tar bort en del av klacken på högerskon, men då kommer man också att skratta åt honom för att skorna inte är likadana. Den enda lösningen är att han den dagen han dör ber Gud att låta honom återuppstå med normala ben, därför att när Gud har tillverkat en människa och har sänt henne till vår värld, då är saken klar, Han ändrar sig inte, för då skulle folk inte hysa respekt för Honom. Dessutom skulle det betyda att Gud kan missta Sig precis som vi. Men något sånt har världen aldrig skådat.

Monsieur Mutombo är en rejäl karl, det är pappa Roger som brukar säga så om sin gode vän. Han tar väl hand om Lounès och Caroline. Han brukar ta dem med till Rex, där de har sett filmer som *Utrotningen*, *Den gode, den onde, den fule*, *De tio budorden*, *Simson och Delila*, *Hajen*, *Stjärnornas krig* och så massor med indiska filmer.

När monsieur Mutombo kommer och hälsar på min far på söndagarna brukar de gå till en bar på Avenue de l'Indépendance. De dricker palmvin och pratar på vårt språk, bemba. Om de stannar kvar för länge på baren, säger mamma Pauline till mig:

– Michel, du sitter där som ett fån medan din far och

monsieur Mutombo är på en bar någonstans! Upp med dig, gå och se efter om de håller på och bjuder de unga flickorna i kvarteret på vin och pussar dem på munnen!

Och jag springer fort som blixten, jag kommer fram till baren alldeles andfådd. Jag hittar monsieur Mutombo och min far i färd med att dricka och spela dam.

Pappa Roger blir förvånad över att få se mig där:

– Men vad gör du här, Michel? Ungar ska inte vara på barer!

– Det var mamma som sa åt mig att gå och se efter om ni håller på att bjuda kvarterets unga flickor på vin och om ni pussar med era munnar på deras . . .

Och de båda männen skiljs skrattande åt. Jag går hem tillsammans med min pappa som är lite berusad. Jag håller honom i handen, han talar om saker som jag inte förstår. Kanske är det så att när man har druckit, då pratar man med osynliga människor som de som tillverkar spriten har gömt inne i flaskan och som de som inte dricker inte kan se.

En annan söndag är det min pappa som går och hälsar på monsieur Mutombo och de kommer att gå ut igen och dricka på barerna i kvarteret, de kommer att tala bemba, de kommer att prata med osynliga människor som finns i flaskorna, och det blir Lounès som får gå dit och säga att madame Mutombo har bett honom gå och se efter om de bjuder kvarterets unga flickor på vin och pussar dem på munnen.

Monsieur Mutombo är den bästa skraddaren i stan. Det är han som syr skoluniformerna åt nästan alla eleverna i

kvarteret. Det finns också föräldrar från andra kvarter som kommer hit med tyg och ber honom sy uniformerna åt deras barn. Han har fullt med kunder i sin verkstad och vid terminsstarten ligger han alltid efter eftersom folk väntar till sista minuten – ofta ända till tre dagar innan skolan börjar – med att komma med sina tyger och tvinga monsieur Mutombo att skynda sig.

Jag tycker om att gå till hans verkstad åt pappa med ett tyg över axeln och se honom ta sig an det, för han vet att min pappa inte är vem som helst, han är en som han delar sitt palmvin och sitt rödvin med på barerna längs Avenue de l'Indépendance.

Och sedan, när man får se kostymen som monsieur Mutombo har tillverkat, då blir man alldeles häpen för man tror att det är en riktig konfektionskostym direkt från Europa, förutom att den inte är insvept i den där härliga lukten som kläder från Europa har, för den doften kommer bara från Europa och de vita är smarta nog att omsorgsfullt bevara sin hemlighet för att vi ska fortsätta att gilla att ha på oss deras kläder här i vårt land även om de är dyrare.

Den gången när jag sa till mamma att madame Mutombo var tjock som en flodhästhona som var med barn, då drog hon mig i örat och förklarade för mig att om en kvinna var stor och tjock så var det för att hon också hade ett stort hjärta, och hjärtat på dem som älskar sin nästa är alltid stort. Då tänkte jag på mamman till Jérémie, en klasskompis som jag inte gillar eftersom han är bara för smart och alltid näst bäst

i klassen, direkt efter Adriano från Angola. Jérémies mamma är väldigt tjock och väldigt elak, och hon är oförskämnd mot de andra mammorna i kvarteret.

Mamma förstod vad jag tänkte på. Hon sa:

– Det är sant, alla tjocka kvinnor har inte ett lika stort hjärta som madame Mutombo. Jag förstår att du tänker på Jérémies mamma, men det är inte samma sak.

När madame Mutombo kommer och hälsar på mamma Pauline har hon med sig flottyringar och ingefärssaft. Jag har ingen lust att äta de där flottyringarna för de är alldeles för oljiga. Jag vill inte dricka hennes ingefärssaft för den river i halsen och sedan sitter man på toaletten och om man så pressar på hur hårt som helst i en hel timme så kommer det inte ut någonting.

Men mamma Pauline grälar genast på mig:

– Michel, ät nu flottyringarna och drick ingefärssaften! Om nån ger dig en get klagar man väl inte över att den har hål i tänderna?

Madame Mutombo och min mamma driver en affärsrörelse ihop. De köper jordnötter i parti och säljer dem i minut på Marknadsplatsen. Jag brukar se dem hemma hos oss eller hos Mutombos när de räknar pengarna som de har tjänat och delar vinsten lika. Något som kapitalisterna inte klarar av att göra.